

Dagbok från ESF i Paris

Kent Werne

Dag 1 Onsdag

Toivo Jokkala och jag sitter i utställningshallen vid ett tomt bord, botaniserar i programmet och lyssnar på Ragnar Borgendal. Klockan är 17.45 onsdagen den 12/11 2003. Platsen är Paris, La Vilette. Människor har börjat strömma till, från hela Europa, och förstås många fransmän. Invigningen börjar om en timme och en kvart. Allt är fixat och betalt. Vi är redo för forumet.

Vi har varit i Paris sedan i måndags, strosat runt i miljonstaden, ätit och druckit, kollat in ett och annat monument.

Några minnen från igår och idag:

Tisdag

Några fragment: Vi går mot Bastiljen, eller åtminstone mot platsen där det en gång låg. En symbol för den inledande folkliga attacken mot det gamla samhället, mot L'ancienne regime. Men revolutionen känns långt borta idag. Mitt på den öppna platsen står ett stort monument, föreställande Apollon.

I tunnelbanan sitter tiggare, unga flickor, kanske immigranter. De har dimma i sina ögon, sträcker fram händerna som de format till en skål, i hopp om att få några smulor. Vi passerar en man som ligger ihopkrupen mot väggen. Hans vrister är såriga, smutsiga.

Vi besöker Notre Dame, en av katolicismens vallfärdsplatser, där Victor Hugo lät den tidens utstötta, symboliserad av Quasimodo, få en bostad. Tunnelbana – katedral. Ingen vidare koppling. Men det är tydligt att även om samhället har förändrats, så består den brutala över- och underordningen. Katedralen är förstås storslagen med sitt välvda, utsmyckade tak, med sina figurer (känns som om de när som helst kan bli levande), och alla ljus som brinner till minnet av någon anhörig. Och utanför, vända med ryggen mot den rikt ornamenterade fasaden, står japaner i klungor medan de turas om att hålla i kameran. Som för att föreviga en plats de aldrig mer kommer att besöka, som för att säga ”jag finns, och jag har råd att se allt det här”.

En timme senare, precis när vi passerar Seine, stöter vi ihop med en folksamling klädda i gröna halsdukar. Vi gissar först att det är personalen på Ryan Air som har lunchrast, men sedan ser vi vad det står på halsdukarna: ”Un autre monde e possible”, en annan värld är möjlig. De skall delta i det Europeiska sociala forumet, precis som vi.

Under dagen ser vi allt fler tecken på att forumprocessen har kommit till stan. Affischer, banderoller, ja till och med digitala kommunala informationstavlor, berättar om forumet. Parisarna är informerade, även om vår rumskompis på vandrarhemmet aldrig hade hört talas om något forum.

Onsdag morgon

Nationalbibliotekets inre består av en tallskog. Sneda contortor tyngs av regnet och hålls nödortfött uppe av vajrar fästa i marken. Vi glider runt ett tag, och jag försöker torka min genomsura och trasiga sko under en fransk handtork.

Så småningom tar vi tunnelbanan mot Place la Vilette, till huvudområdet för forumet. På det stora torget framför huvudbygganden förbereds invigningen. En stor figur, föreställande gud vet vad, sitter på en tron, omgiven av bålar färdiga att tändas på. Musik dunkar ur högtalarna. Ikväll är det förmodligen tusentals människor här. Ändå hålls invigningen på alla de fyra platserna samtidigt. Ovanför entrén till den stora mässhallen manifesteras forumet i röd neon: ”Forum social europeén”. Inne är det lagom kaos. Anmälning och betalning går nästan

smärtfritt. Tack vara Toivos franskakunskaper vill säga. Fransmännen verka nämligen vara exakt så dåliga på engelska som ryktet säger. Vill man göra sig förstådd är det franska som gäller, annars får man en tom blick till svar.

La Vilette är något av forumets centrum. Men ytterligare tre områden uppbär värdskapet; Ivry, Bobigny och Saint denis, alla inom metroavstånd.

Ännu har bara några hundra anlänt. Men forumet har inte börjat ännu. Undrar just hur många som kommer att delta i forumet, och i demonstrationen på lördag. Slår det Florens? På lördag har vi facit. Om en halvtimme sätter allt igång. Bäst att packa ihop och gå ut på den öppna platsen.

Invigningens höjdpunkt: Arrangörerna sätter eld på den stora ”dockan” i papier machie. Varelsen som pryds av olika nyliberala, kapitalistiska och amerikanska attribut, är i färd med att sluka en människa. ”Hollywood”, ”Oil”, ”WTO”. Bara benen syns. Mänskligheten hotas av undergång. Tills nu. Nu säger vi ”Basta!”. Elden klättrar längs varelsens kropp. Rörelsen bränner upp makten. Och fyrverkerier dundrar i takt till musiken ur högtalarna. Jag kommer att tänka på de befriades fest i Sion i Matrix II; en manifestation av den mänskliga lusten, av extasen – i kontrast mot det karga, omänskliga systemet. Ur högtalarna strömmar också brandtal: ” Vi måste bilda en världsfront mot nyliberalismen”, ”en annan värld är möjlig!” Invigningen är påkostad, explosiv och levande. Jag tänker: skulle detta kunna hända i Sverige? Skulle inte detta vara för mycket för de svenska nerverna? Jag menar; vi bränner inte kapitalismens odjur på bål varje dag.

Dag 2 torsdag

Första panelsamtalet; ”For a Europe of citizens rights”. Sex personer i panelen. De sitter längst ner i hallen vid ett upplyst bord. Gudrun Schyman är med, som representant för KUGS, och – som det verkar– för en självgod svensk kvasiradikalitet. Inte för att hon gör bort sig, tvärtom så river hon ner applåder som ingen annan i panelen när hon deklarerar sina feministiska slutsatser kring temat, slutsatser som är helt korrekta men knappast överraskande. Tänker att självgodheten lyser igenom; nu skall vi svenskar lära resten av Europa jämställdhet, vi skall visa er ett helt nytt perspektiv!

Samtalet äger rum i den största salen i ”la Vilette”; ”Salle Charlie Parker”. Kan tänka mig att omkring 1000 personer ryms i salen. Och den är nästan full. Bara på några rader längst upp kan man skymta det blå sammetstyget som klär stolarna. Jag får en känsla av att vara med om något stort, att forumet redan är en succé, åtminstone vad gäller antalet deltagare. Det är värt att tänka på att detta bara är en av *nästan 40 parallella programpunkter*. Och det är näst intill fullsatt.

Simultantolkningen fungerar illa. Tolkarna verkar nervösa och i början kan jag bara snappa upp vissa fragment av vad som sägs i panelen. De flesta talar franska, vilket är mer regel än undantag på hela forumet. Det medför svårigheter för européer som inte behärskar franska. De diskuterar utkastet till det nya EU-fördraget, eller ”the draught for a European constitution” som de kallar det. Pierre Khalfa, fransk fackföreningsledare, konstaterar att EU hittills har byggts kring marknadsaxeln, kring nyliberala credon. Och att det demokratiska underskottet är alarmerande, att det är en union mellan statsledningar, inte mellan Europas folk.

Panelen enas om att den nuvarande texten är skriven av ett fåtal och för ett fåtal, av en elit för en elit. Och just detta faktum, att folket har blivit åsidosatt, räcker för att kräva att processen gör halt. ”Vi kan säga nej till förslaget pga att så får har varit med i dess skapelseprocess”. När detta deklarerar undrar jag dock hur ofta folk överhuvudtaget får delta i den politiska processen. Den svenska regeringen vägrar utlysa en folkomröstning om den blivande EU-konstitutionen. Den vill inte riskera ännu ett uppror. Detta är förstas under all kritik, men

knappast överraskande. Det skulle kanske skapa en diskussion om vilket Europa vi vill ha, och en öppen diskussion om framtiden är alltid farlig för en elit som redan har valt väg. Pierre Khalfa varnar för att marknadsfundamentalismen kommer att grundmuras i den nya konstitutionen – att kapitalet ges fler politiska rättigheter. Den nya konstitutionen ger mer makt till de få, till byråkratin, till kapitalet och mindre till Europas medborgare. ”Vi behöver en omvälvning”, avslutar han, ”vi behöver stoppa fördraget och mobilisera för ett annat Europa”. De andra deltagarna verkar instämma. De menar alla att vi måste formulera ett alternativt utkast till en konstitution, där demokratin och de sociala rättigheterna står i centrum.

Precis innan vi lämnar salen får simultantolken äntligen ihop en komplett mening, som får mig att stanna upp: ”Frihet kommer genom en kamp underifrån, inte från höga elfenbenstorn.”

Just den meningen bär jag med mig när vi lämnar la Vilette för att ta Metron till betongförorten Bobigny. Här skall vi delta i ett seminarium med rubriken ”Participatory budgets for the renewal of democracy in Europe”. Porto Alegre är på väg att yngla av sig i Europa. Exemplet makt är stor. Deltagande budget och deltagande demokrati börjar ses som ett sätt att återuppfinna demokratin, som ett sätt att skapa motmakter mot centralisering och nyliberalism. Bobignys rådhus för tankarna till planekonomisk funkis – en inte alldeles vilse tanke, då Bobigny är en av Parisområdets kommuniststyrda kommuner. Vi springer genom ett köpcentrum som påminner oss om att vi ändå befinner oss i en konsumtionskultur. Till slut når vi skolan där seminariet skall hållas och kliver in i en sal som rymmer omkring 170 personer. Den blir snart full.

Panelen består av Bobignys borgmästare, en italiensk dito, Jezz Hall från Community pride initiative i Storbritannien, en kille från Guadalupe, Beke Pal Kemény från Honduras (som är kusligt lik Eddie Murphy) och förstås två herrar från Porto Alegre. Sju män, som sedan blir åtta! Som gräddes på moset är även moderatorn en man i femtioårsåldern. Beklämmande förstås, men samtidigt inte överraskande. I tanken hinner jag göra en resa till en framtida folkförsamling. Kommer mansdominansen att vara lika stor då och där? Förmodligen, om vi inte hela tiden uppmärksammar och bekämpar genusordningens uttryck.

Bortsett från detta utvecklas samtalet faktiskt till något intressant. Dessutom uppvägs panelsammansättningen till viss del av att publiken ges chans att delta i seminariet. Det skapar en någorlunda vital miljö för diskussion.

Alla verkar överens om att deltagande budget kan vara medlet för att vitalisera en döende demokrati, och speciellt en kommunal demokrati som idag lever under hård press från de nyliberala maktorganen och de toppstyrda staterna. Kanske kan idén om deltagande budget ge oss vägledning i en svår fråga: Hur gör vi demokratin mer demokratisk? Hur utvecklar vi folkstyret? Den italienske borgmästaren ger ett rakt svar: ”Genom att politikerna ger upp en del av makten till medborgarna, genom att möjligheter skapas för deltagande i politiken, deltagande i frågor som rör medborgerligt liv, ett deltagande från botten och upp.” Svaret blir alltså deltagande demokrati. Det ses som ett sätt att förnya medborgarskapet, att återupprätta det och dra det till sin spets. För att detta skall bli möjligt krävs forum där människor kan göra sina röster hörda. Han menar att kommunen är den arena där detta deltagande kan bli möjligt. Statens logik tillåter inte denna typ av deltagande. Det kan bara bli möjligt i kommunen, menar han. ”Varje dag måste jag konfrontera staten och dess logik och jag vill inte hamna där”, avslutar han.

Men hur radikal bör denna demokrati vara? Hur mycket makt skall de nya medborgarförsamlingarna ha? Meningarna är här delade. Bobignys borgmästare framstår som den store radikalen. ”Vi måste sikta på att lägga makten och hela makten i folkets händer”, menar han. En av herrarna från Porto Alegre är mer moderat: ”Vi kan inte förvänta oss att folk skall bestämma allt.” Han berättar att det i Porto Alegre råder maktbalans mellan de

valda politikerna och folket i församlingarna. Den andre brasilianaren lägger dock till att det gäller att förhindra att den deltagande demokratin bara blir kosmetika.

Diskussionen känns igen. Det finns ett spektrum av åsikter även inom den deltagardemokratiska diskursen. På den ena kanten står de som ser deltagande demokrati enbart som ett komplement till den representativa, parlamentariska demokratin och på den andra står de som förespråkar en fullt ut realiserad direkt och deltagande demokrati, där de representativa institutionerna är avskaffade, och där samordningen mellan kommuner sker genom delegation med bundna mandat.

Hur kan då denna omvandling komma till stånd? Hur kan vi skapa deltagande budgetprocesser och deltagande demokrati i Europa? Är det möjligt? Vill verkligen människor delta i beslutsfattandet? En tysk medborgaraktivist i publiken ger misantroperna svar på tal när han hävdar att problemet inte är att "få folk med på tanken om deltagande budget, utan att det svåra ligger i att få med politikerna i båten". Killen från Guadalupe låter handen svepa från höger till vänster, samtidigt som han slår fast att "det behövs en revolution i de folkvaldas tänkande". Men detta är enligt en av herrarna från Porto Alegre bara den ena delen av omvälvningsprocessen. Den andra delen är självorganiseringen, rörelsen underifrån. Det behövs, menar han, sociala rörelser som kämpar för deltagande demokrati, annars blir den livlös. Bobignys borgmästare ger oss en tredje viktig ingrediens i strategireceptet, nämligen nätverk. De städer som tillämpar deltagande budget måste samarbeta med varandra, skapa ett nätverk. Och lustigt nog är det just det som håller på att födas nu, just här på ESF.

Diskussionen pågår fortfarande när vi lämnar lokalen. Vi är helt utmattade, men trots allt inspirerade. Det är nästan mörkt ute, klockan är snart fem och vi har en timme på oss att käka, åka metro och lugna ner nerverna inför nästa panelsamtal.

Panelsamtalet är den dominerande formen av aktivitet under forumet. Även det som går under namnen "seminars" eller "workshops" är i hög grad strukturerat som panelsamtal. Och samtal är ofta en förskönande omskrivning av vad man bättre kan beskriva som "panelmonologer". Mellan fem och tio personer sitter längst fram i lokalen, med varsin mikrofon och med ansiktena riktade mot "publiken". De får inledningsvis mellan fem och femton minuter på sig att hålla, vad som ofta bli till, ett minianförande. Några frågor bollas sedan mellan moderatorn och paneldeltagarna, samt mellan publiken och paneldeltagarna. Publikens inlägg rör sig dock inte alltid om frågor, utan ofta om appeller eller kommentarer. Väldigt sällan uppstår en dialog, diskussion eller ens debatt mellan deltagarna i panelen eller mellan "publiken" och paneldeltagarna. Ofta får jag en känsla av att allt egentligen går ut på att sälja ett budskap. Och eftersom alla vill sälja sitt budskap så uppstår en tyst konsensus om att inte kritisera varandra. Eller så finns det helt enkelt inte tid till sådant. Panelsamtalsmodellen bär helt klart på många brister (speciellt om man beaktar Jürgen Habermas teori om förnuftig kommunikation som en förståelseinriktad handling). Här måste nya former för dialog och kanske debatt upptäckas och praktiseras. För att komma framåt i strategi- och idéarbetet krävs kommunikationsformer som skapar utrymme för rationell diskussion, och inte bara för ideologiska appeller.

Kväll: Ännu ett gigantiskt panelsamtal. Den här gången handlar det om självreflexion, om de sociala forumens och den globala rörelsens framtid. Samma sal som i morse, samma plats. Lenins fråga från 1908 känns (om man bortser från att svaret förhoppningsvis blir ett annat den här gången) kusligt aktuell: Vad bör göras? Moderatorn formulerar problematiken: Mångfalden har bidragit till rörelsens framgång, och den är sund i sig, men samtidigt finns det kanske ett behov av vidare samordning, av en gemensam väg, av ett gemensamt alternativ. Hur skall denna spänning – mellan den nödvändiga diversiteten och behovet av gemensamma

alternativ – hanteras? Och för att inleda diskussionen redan nu: hur ser alternativet ut? Vad skall hända med forumprocessen? Och hur ser rörelsens framtid ut?

Till vänster, ett par meter vid sidan av de andra (och därmed vid sidan av panelbordet), halvligger Bernard Cassén från franska Attac på en liten stol. Han utstrålar en ledsnad som säkert bara han förmår uttrycka inför 1200 åskådare. Bernard har fått nog. ”Vi skall omfamna denna diversitet”, menar han, ”men vi måste finna en gemensam grund, en gemensam vision”. Han grinar upp sig lite extra innan han kommer till sak: ”Vi kan inte fortsätta så här, med dessa enorma investeringar i forum efter forum utan att något konkret kommer ut av det, utan att det leder till förslag.” Simultantolkningen fungerar den här gången perfekt och jag antecknar febrilt. Vad är det karln säger – har han tröttnat på forumen? Han har förstås en poäng – rörelsen behöver interagera och närma sig en någorlunda gemensam vision. Men jag känner mig ändå ambivalent inför Casséns otålighet. Hans vision blir inte helt klar för mig, men talet om en global keynesianism, en reformerad världsbank och allt vad det handlar om, kokar till slut ner till en reformistisk strategi, en parlamentarisk väg till förändring. Jag befarar att Cassén egentligen vill omforma rörelsen till ett parti, även om det i första hand handlar om att samla den splittrade franska partivänstern till nationell handling. Vägen känns igen – erövra makt i de befintliga organen, förändra ovanifrån. Tvinga kapitalet på knä genom en återupprättad statsmakt. Men är detta verkligen vad rörelsen handlar om? Är det vad den vill? Är rörelsen öppen för Casséns idéer? Är Casséns otålighet bara hans?

De övriga i panelen verkar inte hålla med Cassén, och hans placering längst ut till höger känns demonstrativ. De bär dock också fram ett budskap om ökat samarbete, om vikten av att diskutera strategi- och visionsfrågor.

Marie Laure Geoffrey, från ”Réseau Intergalactique-France”, hävdar att rörelsen lider av en strategikris. ”Vi säger att en annan värld är möjlig, men vi måste också koppla detta till strategier för förändring.” Hon är dock inte lika luttrad som Cassén. Hon menar att forumet är en utmärkt form för vidare utveckling av rörelsen. ”Vi kan använda forumen till att diskutera och experimentera”, säger hon. ”Och vi kan lära oss ett nytt sätt att leva och bete oss på, nu när vi har öppnat ett rum som är fritt från kapitalismen, en fristad, ett rum där vi kan växa”. Paul Nicolson från Via Campesina (?) uttrycker en liknande bild av forumet: ”Det har öppnat en plats för sociala rörelser, för rörelsen för en annan världsordning.” Han menar att dialogen mellan rörelser och grupper inom den globala rörelsen måste fortsätta, men att det också är viktigt att gå till handling. Han förespråkar dock inget partibildande. Istället förordar han lokalt förankrade nätverk, samtidigt som det är viktigt att ”fostra interaktion mellan det globala och det lokala”.

Caroline Lucas från ”Environment Debt Activist-Royaume Uni” river ner applåder när hon ropar ut att ”Vi”, rörelsen av rörelser, är en kraft att räkna med, att vi gör skillnad, att vi utgör en motmakt till imperiet – en global folklig opinion och en global rörelse för demokrati. Och att de sociala forumen är naven i denna gryende motmakt. ”Vi bör dock”, menar även hon, ”diskutera strategier för förändring”. Hon efterlyser en strategi för att komma närmare varandra, en strategi som kan leda till alternativa strukturer. Salvatore Cannavo från ”Liberazione-Italia” håller starkare på behovet av att bevara diversiteten, och han verkar gå i polemik med Cassén i sitt resonemang. ”Nyliberalismen, liberalismens kris, har öppnat sprickor. Forumen och rörelsen har växt fram i dessa sprickor, i opposition mot nyliberalismen och kriget.” Rörelsen”, menar han, ”är ett uttryck för en vilja, en drivkraft, att skapa en annan demokrati – ett nytt projekt för en ny värld”. Men han påpekar att det ännu inte är så säkert hur denna nya värld bör se ut eller hur vi skall uppnå den. Och det är just detta forumen handlar om – att mötas för att diskutera detta. Därför bör de fortsätta, och växa. Respekten för mångfalden bör dock behållas. Och vi får inte, menar han, bli handlingsförlamade. Diskussion och social handling måste växelverka. ”Det gäller att finna en positiv länk mellan sociala forum och social handling. Vi kan öka energin i social handling

genom de sociala forumen”. En bild av en uppåtgående spiral dyker upp på min näthinna. Detta verkar stämma överens med verkligheten. Det är ju så det fungerar idealt sett. Människor kommer till forumen med erfarenheter, tankar, idéer. De diskuterar, lär av varandra, interagerar, skapar synteser, nätverk, samordnar protester och aktioner, bygger nätverk mellan kommuner där deltagande demokrati praktiseras etc. Det handlar inte om att, som Cassén kanske vill, sluta sig samman i ett parti, utan om att vara i rörelse, av att vara *en* rörelse, om än en mångfasetterad och diversifierad sådan. Forumen kanske kan bli murbruket i en allt starkare rörelse som bygger en annan, mer demokratisk värld, underifrån. Men i slutet av samtalet uppenbaras en av forumprocessens barnsjukdomar. Det är fortfarande alltför få som hörs, och dessa gigantiska paneldebatter måste trängas tillbaka till förmån för mindre workshops, till förmån för demokratiska oaser, där fler får komma till tals, där hierarkierna inom rörelsen rivs. För kön framme vid scenen, med personer som vill yttra sig, är alldeles för lång och tiden alldeles för kort. Bara ett par gubbar hinner yttra sig. Och en kvinna, som ger ord åt vad alla har känt, att denna form av gigantiska panelmonologer snart måste tillhöra historien.

Vi äter indiskt på kvällen, och tar sedan en öl på en Jamaicansk pub i östra Paris. Forumet har tagit musten ur oss, och vilan skall bli skön inför fredagens program.

Dag 3, Fredag

Metron mot Saint Denis, klockan är snart nio och vi åker till förorten för att delta i ett seminarium om civil olydnad och horisontell organisering. Tunnelbanan slingrar sig fram under ett nyvaket Paris, ett Paris som först på lördagen skall bli fullkomligt varse om att det har blivit invaderat av tiotusentals galna ”altermondialister”, av en hord av människor som påstår att en bättre värld är möjlig. Men ännu är det lugnt.

Saint Denis är ännu en av dessa förortskommuner som tycks styras av en vänstermajoritet. Vi stormar upp mitt i ett köpcentrum, väl medvetna om att vi än en gång är försenade, men samtidigt någonstans införstådda med att seminariet inte har börjat ännu. Programpunkterna brukar bli ungefär en timme försenade, hittills utan undantag. Detta seminarium blir ett undantag; det kommer inte igång alls. Elförsörjningen till tältet, som var planerat att hysa runt 500 besökare, är bruten. Så vi går mot tunnelbanan igen, med böjda huvuden och frusna händer. Restiden tillbaka till La Vilette är en halvtimme.

Detta är ett av forumens problem – det är decentraliserat, utspritt. Avsikten är säkert god, men det medför uppenbara problem. Själva resandet mellan de olika skådeplatserna tar en väldig tid i anspråk, som skulle ha kunnat användas till annat.

Eftermiddag: Vi sitter i en mörk bunker. 200 personer trängs på 150 stolar, och vi som har lyckats ta oss in känner oss privilegierade. Utanför porten väntar över tusen personer på att få komma in. Men i bunkern är det fullt. Och alla väntar andäktigt på Alex Callinicos, Storbritanniens bidrag till de rörelseintellektuellas skara, men framförallt på den nästan mytomspunne Antonio Negri – en av författarna till boken som alla pratar om men som få har läst – Imperiet. Massan utanför ger dock inte upp. Plåtdörrarna håller på att ge vika. Och precis innan inbrytningen är ett faktum beslutar sig arrangörerna för att förlägga debatten utomhus.

Och det funkar. I ett strålande franskt höstväder flockas (nu nästan 2000) människor för att lyssna på två grånande gubbar som skall hålla låda i ett par timmar.

”Multitude or working class?” är frågan. Diskussionen förvandlas till appeller, och Antonio Negri, som nyss har släppts ut från Berlusconis fängelser, strålar nästan mer än höstsolen. Han är som en kalv på vårens första grönbete, pratar på italienska och franska om multituden, om revolutionens subjekt, om alla människor som kan komma att utgöra en kollektiv

förändringskraft i övergången från ”imperiet” till det andra, till det alternativa, vad det nu skall kallas.

Callinicos är mer fäst vid det traditionella proletariatet, men han tycks inte uppröras alltför mycket av Negris flirt med såväl ”stickande hemmafruar” (!) som med laboratorieassistenter. Jag inser att jag är med om något stort, att jag kommer att minnas detta i hela mitt liv. Kanske mest för att de stora intellektuella, de stora ikonerna, visar sig vara människor (om än en aning skogstokiga), och inte några gudar. Och jag känner att det är riktigt roligt att konsumera socialt forum. Men då har mitt glada humör inte tagit med kvällens bottenapp i ekvationen.

Kväll: Efter en lång resa till södra Paris, till Ivry, stegar vi äntligen in på det lokala biopalatset. Seminariet ”Attempts to break with state policies and to create alternatives” väckte vårt intresse. Därav denna uppoffring. Det hade varit så mycket enklare att bara slinka in på ett seminarium vid la Vilette. Åtta snubbar från Latinamerika tittar med viss entusiasm i blicken upp mot den alltmer välfyllda läktaren. Omkring 500 personer har letat sig hit för att lyssna och ”delta” i diskussionen. Panelen börjar snacka och simultantolkarna gör sitt bästa för att hänga med. Det lyckas inte särskilt bra, men då och då lyckas de få ihop en rad begripliga meningar. Och jag blir mer och mer fundersam över vad som sägs. Det börjar bra. Lazaro Mora från Brasilien berättar om hur läget är i landet efter Lulas maktillträde. Hur har det gått? Har han kunnat vika av från den enda vägens politik? Nej, tyvärr verkar det vara skillnad på retorik och verklighet. Hans regering driver samma ekonomiska politik som den förra regeringen, arbetslösheten ökar, jordreformerna går långsamt, och konflikterna inom landet ökar igen. Rörelserna investerade mycket hopp i Lula, i skoputsarpojken från Brasiliens underklass. Utdelningen är ännu dålig. För vad prioriterar regeringen? ”Big business as usual” blir svaret vi får. ”Och det rör sig om samma ekonomiska program som förut; ett program som kommer att leda till att fattigdomen och klyftorna ökar”. Han ilsknar till: ”Var är förändringen vi blev lovade? Vissa säger att det här är en övergångsperiod, att Lula måste få tid på sig. Men om det tar fyra år är det kört – för Lula”. Han berättar att protesterna redan har börjat växa inom Partido Trabajadores. Och inom de sociala rörelserna som förde Lula till makten jäser nu missnöjet. Kanske måste de förlita sig på sin egen kraft i fortsättningen. Naomi Klein avrådde efter det förra forumet i Porto Alegre rörelsen till att falla in i dyrkan av ”stora män”. Vi kan inte, menade hon, sätta vårt hopp till karismatiska ledare.

Och kanske är detta förnuftigt. Men det tycker absolut inte de andra panelsamtalsdeltagarna. Härifrån och framåt är det nämligen en kaskad av hyllningstal till de stora männen, till Chavez, till Lula och till Castro. Ambassadören (!) från Cuba ägnar en halvtimme åt att höja Castro och Cuba till skyarna och till att begära stöd för onationen i kampen mot USA-imperialismen. Publiken applåderar vilt, och jag tänker att jag vill därifrån, att jag inte vill vara med längre, att detta inte är en del av rörelsen för en annan värld. Men så inser jag att jag måste våga se. För detta är en del av rörelsen, om än en marginaliserad sådan. Nationalismen blir till antiimperialism i vissas ögon, och direkt dras slutsatsen att Cuba är värt att hylla, att det bör ses som en försvarsbastion, som en nagel i ögat på USA. Och i hyllningsropen glömmer man att Cuba är en diktatur. På samma sätt som när Kina på 70-talet hyllades som ”alternativet” till både kapitalismen och till den sovjetiska kommunismen.

Några ”anti-state policies”, blev det egentligen inte. Istället kom seminariet att handla om hur vi bäst kan stödja små och medelstora stater med föregivet socialistiska regimer i deras nationalistiska kamp mot USA. Till slut tar vi mod till oss och lämnar lokalen, medan den cubanske ambassadören babblar vidare i sin intränade monolog.

Dag 4, Lördag

Luften är kylig och klar, och trots att det är vindstilla rivs löven upp från marken. Just den här dagen är det något annat som är i rörelse. Upp emot hundra tusen människor från hela Europa går tillsammans längs Paris breda boulevarder i en av de största demonstrationer staden någonsin har skådat. Sambaorkestrar, clownar, småbönders traktorer och fantasifull dans blandas med traditionella talkörer och banderoller som berättar att ett annat Europa är möjligt, att en annan värld är möjlig.

Det jag bevittnar och rycks med i är själva kulmen på ESF; lördagens demonstration, där den ackumulerade rörelseenergin från tre dagars seminarier, debatter och workshops nu briserar i en slags demokratisk urhandling. Alla rycks med, och under några timmar får jag känslan av att alla drömmar går att förverkliga, att allt är möjligt att förändra.

Demonstrationens paroller är "För ett Europa med sociala rättigheter och för en värld utan krig". Och just dessa två teman, rättighetstemat och antikrigstemat, är de som har dominerat forumet. Men forumet, och rörelsen, bär förstås på fler frågor, på många fler stråk: kamp mot nyliberalismen, mot nedskärningar och privatiseringar, facklig kamp mot storföretagens klasskrig, kvinnorörelsens revolt mot genusordningen, papperslösa immigranternas kamp för att erhålla medborgarskap, miljörörelsens arbete mot genmanipulerad mat och mot patent på liv etc. Här ryms också de mest radikala, olika grupper av s.k. autonoma, som till och med proklamerat att "ett annat forum är möjligt", och som i dagarna har arrangerat ett alternativt socialt forum i protest mot vad de ser som en tilltagande byråkratisering av forumet. Den kritik de levererar bör tas på allvar. Det är sunt att känna oro inför partiets och resursstarka gruppers försök att styra forumet och rörelsen i en viss riktning. Historien bär på otaliga vittnesmål om byråkratisering och centralisering av folkliga rörelser. Historien upprepar sig dock aldrig helt och fullt, och det är vanskligt att bryta sig ur och hävda att det är omöjligt att förändra rörelsens inriktning och struktur. Rörelsen är ingen stat, och den måste vara möjlig att demokratisera. Och just här, just i denna gigantiska demonstration, är det ingen som har kontrollen. Här får alla frågor lika stor plats, här känns alla vägar lika framkomliga. Den globala rörelsens europeiska gren visar sig i hela sin bredd.

I karnevalens yra, någonstans mellan Place de la republique och Bastiljen, slås jag av en tanke som sedan inte vill släppa taget: Det går inte att vända om nu. Världens sociala rörelser har givit sig in i en process som håller på att gjuta om grundvalarna för all samhällsförändring. De har slutit sig samman till en global rörelse av rörelser som står enad i sin mångfald. Det handlar om en historisk sammanfogningsprocess, om en positiv dimension av globaliseringen, där de sociala forumen på global, kontinental, nationell och lokal nivå fungerar som murbruk.

Dag 5, söndag

Dags för ett avslutande "assembly", ett stormöte. Efter att ha tagit oss till Saint Denis genom ett kallt och regnigt Paris, sitter vi i ett gigantiskt vitt tält och väntar på att mötet skall börja.

Det är ett stormöte för alla organisationer som har deltagit på forumet. Något liknande anordnades på WSF i Porto Alegre och i på ESF i Florens. Meningen med det hela är omstridd. Vissa ser det säkert som ett sista samordningsmöte, där strategier för direkt aktion lanseras och samordnas. Andra ser det som ett försök att skapa en sammanhållen röst, ett upprop. I PA kallades dokumentet som emanerade från detta möte för "Call of social movements".

Utanför tältet står trotskisterna på rad, säljer tidningar, sticker flygblad i händerna på alla som går in. "One solution revolution!". Detta har varit ett genomgående fenomen. Trotskismen är stark i Frankrike, och det finns en rad partier här som är organiserade i den fjärde internationalen. Ibland blir de lite väl energiska i sin idéförsäljning.

Det har varit en omtumlande vecka, med många turer i tunnelbanan, med många nya röster, med en del lärdomar. Demon igår var makalöst stor och häftig. En dånande röst från

centrala Paris, 100.000 personer som samfällt höjde blicken bort från nuet, mot en annan värld.

Hela forumet blev en succé. 50.000 besökare på plenumsamtal, seminarier och i workshops. Och jag vet att det inte är någon överdrift. Lokalerna har varit fulla varhelst vi har gått, forumet har väckt ett enormt intresse, det har haft en makalös dragningskraft. Jag tänker; vart kommer det här att leda? Hur stort blir det nästa gång, hur stort kan det bli? Samtidigt finns det förstås brister i forumet som måste uppmärksammas. Mötesformerna måste ses över. De kollektiva monologer som går under namnet "seminars" måste förändras till att bli rum för kommunikation, för demokratisk och fruktbar diskussion. Forumet tenderar också att bli för mycket marknadsplats, ett evigt säljande av tidningar, av idéer, av knappar, böcker osv. Visst är det kul och nödvändigt. Men det får inte tränga undan den diskussion, det meningsutbyte och den syntetisering av tankar som är så grundläggande för att samhällsförändring skall bli möjlig.

Namnen på moderatorerna rullas upp på väggen: Panayotis Yulis (PY), Kate Hudson (KH), Pierre Khalifa (PK), Sophie Zafari (SZ), Lucciano Mulbauer (LM), Luis Blanco (LB), Christine Bucholtz (CB). Undrar ett tag vilken deras roll är. Och hur allt detta kommer att gå till? Hur demokratiskt kommer det att bli? Vilkas röster kommer att smälta samman till en gemensam?

Det visar sig att ett förslag till upprop redan är formulerat, detta möte har föregåtts av en process, av en diskussion. Jag får senare veta att dess demokratiska legitimitet kan ifrågasättas. Men här på stormötet får många ändå tillfälle att yttra sig. En lång rad av människor, gräsrotsaktivister från hela Europa väntar på sin tur vid mikrofonen. *Texten som cirkulerar bland de omkring 1000 deltagarna är ett upprop som främst tar upp två saker, de två huvudlinjer som har dominerat forumet: Kampen mot kriget, mot de stora makternas herravälde. Och så kampen mot ett nyliberalt Europa, för ett Europa med sociala rättigheter. Två datum för demonstrationer i hela Europa föreslås: Den 20 mars mot ockupationen av Irak, och den 9 maj mot den planerade EU-konstitutionen. Detta är stormötets kanske mest konkreta uppgift: att koordinera den fortsatta aktivismen, och att göra ett avstamp mot ett år av demos och lokal aktivism. På ESF i Florens beslutades att 20 februari skulle bli global protestdag mot kriget i Irak. Det resulterade i en gigantisk global opinionsyttring mot USA:s och Storbritanniens krig.*

Forumet är slut för den här gången. Vi har fortfarande två dagar kvar i Paris, och vi har ännu inte sett Eiffeltornet och triumfbågen. När vi passerar La vilette för att besöka vår libanesiska favoritrestaurang har den stora neonskylten börjat hissas ner. Paris återgår till sin vanliga lunk. De fattiga sover i gathörnen, och Quasimodos ande springer runt bland figurerna på Notre dame. Möjligen kommer också forumets ande, eller åtminstone de 100.000 demonstranternas andedräkt, att ligga kvar över Paris i några dagar till, innan vardagslivet och vardagsaktivismen tar vid.